

Firbladet

Årgang 16 – nr 4 – 2003

ISSN 0804 - 2403

Utgitt av Norsk Botanisk Forening, Østlandsavdelingen

Innhold:

Redaksjonelt	side 2
Bygdøy – natur & kultur i harmonisk samspill	side 3
Bare blåbær... (og elg)	side 5
Bregnetur i Rælingen	side 6

• **Redaksjonelt**

Sesongen 2003 er definitivt over. Snøen har foreløpig latt vente på seg, men det er langt mellom markblomstene nå om dagen. Riktignok hilste vi faktisk på en blomstrende og frisk klistersvineblom her forleden, men strengt tatt er vel tiden mer velegnet til å se igjennom sommerens fotografier og belegg. Og det kan jo være en hyggelig geskjeft!

I forrige nummer av Firbladet fortalte vi at Norsk Folkemuseum skal overta Bygdø kongsgård. I dette nummeret fortsetter historien, og Bygdøy blir foreslått som landets første *bynasjonalpark*. Den formelle overtakelsen skal skje 1. januar 2004, og vi følger utviklingen også i senere utgaver av Firbladet...

Når vi nå snart tar fatt på et nytt og spennende botanisk år, vil vi i redaksjonen på det sterkeste oppfordre medlemmene om å være med å bidra med stoff til bladet. Alle har vi sikkert noe å fortelle – og eksursjonsreferater har vi plass til flere av!

Har du stoff til Firbladet, kan det sendes til:

firbladet@floranor.net

eller

Dag Viggo Nilsen
Fridtjof Nansens vei 5
1472 Fjellhamar

eller

Per Madsen
Finstadsletta 107
1475 Finstadjordet

~ ~ ~

Vi ønsker alle en riktig god jul og et godt nytt botanisk år!

Hilsen
Per og Dag

**• Bygdøy – natur & kultur
i harmonisk samspill**

Den pågående akten av Bygdøys historie må kunne sies å være et mellomspill – i et langt historisk drama. Dette strekker seg århundrer tilbake til den gang Håkon V på 1300-tallet sikret seg Bygdøy på bekostning av klosteret på Hovedøya.

Det mest dramatiske skjer i året 1814. Da skriver kong Christian Frederik under på at han går av som Norges konge. Dette skjer ute på Bygdø kongsgård sent om kvelden den 10. oktober 1814. Straks etter forlater han landet. Christian Frederik rir ut gjennom skogen i mørket, og blir hentet av en båt i Paradisbukta. Denne bringer ham til den ventende danske briggen «Allart» som ligger ved Jeløya utenfor Moss. Noen tiår senere blir Christian Frederik konge av Danmark.

Den 15. mai 2003 kom nyheten om at disposisjonsretten over Bygdø kongsgård skal bli overført til Norsk Folkemuseum. Den formelle overtagelsen skjer først den 1. januar 2004. Historien blir på dette vis knyttet sammen:

Kong Oscar II samlet på verdifulle gamle norske bygninger, og skapte et museum på Bygdøy på 1880-tallet. En del år senere blir Norsk Folkemuseum etablert på Bygdøy, og de to museene blir slått sammen i 1907. Museene lå også inntil hverandre helt fra begynnelsen.

Den 6. april 1840 beslutter kong Karl Johan høytidelig at Kongeskogen skal være fredet mot hogst og jakt. Men allerede på 1700-tallet var Bygdøy tatt i bruk for friluftsliv og naturopplevelse.

Stiftsamtmann Kaas uttaler i 1796: *«Midlertid skal jeg anvende alle mulige Midler til at see Skoven saa meget mulig fredet!»*

Også visestattholder prins Fredrik av Hessen er virksom på Bygdø kongsgård i tiden 1810–1813. Han påbegynner det som senere skal bli en folkepark for allmennheten. Bygdøy er således det sted i landet der naturverntanken aller først dukker opp og får sitt konkrete uttrykk.

Nå i denne mellomperioden i 2003 sitter fire departementer sammen og legger kortene for Bygdø kongsgårds fremtid. De fire departementene er kultur-,

landbruk-, miljøvern- og arbeids- og administrasjonsdepartementet. Vi får håpe det konkret står botaniske verdier, friluftsliv, kulturlandskap og geologiske verdier på noen av de kortene som departementene sitter med. Naturens mangfold på Bygdøy er nemlig ganske unik i nasjonal sammenheng.

Stor salamander ble nylig konstatert i begge dammene på kongsgården. På Dronningberget finnes det hundrevis av arter sopp, noen unike i verdenssammenheng. Geologien er mildt sagt eksotisk, med bergarter fra et varmt tropisk hav 60 til 70 grader syd for ekvator.

Ja, hele Bygdøy består av gammel forstenet havbunn av skifer og kalk avsatt oppå det gamle grunnfjellet en gang for millioner av år siden gjennom hele odoviciumtiden. Da lå det baltiske skjoldet som vi lever på, nær Sydpolen. Siden den gang har kontinentdriften sakte ført Norge til den nordlige halvkule. De bløte sedimentære bergartene på Bygdøy er opprinnelig gammelt havbunnslam. Leire og kalkslam ble med tiden til mørk skifer og lys kalkstein i veksling, slik vi kan se det på Bygdøys mange ruglete sva-berg. Bergartene forteller om datidens dyreliv i form av fossiler; trilobitter, brachiopoder og

graptolitter er det fullt av på Bygdøy! Men ingen spor er å finne av fisker, frosker eller krypdyr. Dette var nemlig før virveldyrenes tid! Fossilene kan vi gå omkring og kikke på langs stredene på Bygdøy. Den berømte norske geologen Waldemar Christopher Brøgger beskrev fossilene og bergartene for første gang i 1882. Innimellom skifer- og kalklagene kan vi også finne vulkansk fjell i form av store og små ganger i berget i ulike farger fra den senere perioden perm, noe som forteller om en urolig geologisk periode.

Siden de bløte bergartene forvitrer lett, og dessuten inneholder mengder av næring, trives plantelivet særdeles godt. Et gunstig klima bidrar også til den store rikdommen – omkring et halvt tusen ulike blomsterplanter! Busker og trær i mengder, og et mangfold av ulike biotoper, gir også grunnlag for et mangfoldig fugleliv. Blant annet kan man observere sjeldne kjersangere, sjø- og vadefugler, ugler, hønsehauk og åkerrikse, for å nevne noe. Av pattedyr finnes ekorn, grevling, piggsvin, rev og rådyr. En sjelden gang er elgen å se.

Fremtiden til dette usedvanlig rike natur- og kulturlandskapet er nå i støpeskjeen. Vår oppgave er å

sørge for at naturverdiene og tur-
livets interesser blir tatt vare på.
Oslo kommune har gitt Naturvern-
forbundet og Botanisk Forening i
oppgave å registrere verneverdier
– både kulturverdier og natur-
verdier – og i tillegg utarbeide en
«*skisse til verneplan for deler av
Bygdøy*» – som det står i opp-
draget. Derfor vil vi i løpet av
desember foreslå at deler av
Bygdøy fredes etter naturvern-
loven som landets første By-
nasjonalpark! – Dette er i tråd
med Folkemuseets og kommunens
ønsker.

Allerede nå finnes det et forslag
fra Fylkesmannen om 10–12
naturreserver ute på Bygdøy.
Naturrestat er den strengeste
verneformen vi har i Norge. Et
tilfredsstillende vern og en god
forvaltning vil sikre natur- og
kulturverdier for fremtiden. Dette
vil gjøre Bygdøy enda mer attrak-
tivt for byens befolkning, og for
de tusener av turister som hvert år
besøker hovedstaden.

KIM HALVOR HARTVIG,
registreringsprosjektet for Bygdøy
Telefon: 22 38 35 20
E-post: hartvig@broadpark.no

• Bare blåbær... (og elg)

I Firbladet nr. 1 – 2003 leste jeg
med stor interesse artikkelen
«Bare blåbær?»

Jeg bor på Voksenåsens topp-
område, der det fremdeles er store
eiendommer og mye skogsterreng.

I tidligere år kunne vi plukke
blåbær i bøtter og spann. Men i de
senere årene har det vært smått
stell. En medvirkende årsak til at
det er gått tilbake med disse bær-
ene, er, etter min mening, ikke
bare tørkesomme, men den kraftige
økningen av elgbestanden. Hos
oss «på Toppen» har vi hatt
«bofast» elg siden vinteren 1969–
70, og nå i 2003 er det to kuer
med kalv i området. Ikke bare
beiter disse dyrene på skudd og
bladverk av rogn og selje, men
også på blåbærlyng, som de
graver seg ned til om vinteren.

Dette fikk jeg bekreftet av Ola
Breen, som var forstmester hos
Mathiesen Eidsvold Værk, og
dermed godt kjent i skogene til
Værket; dessuten var han en
våken og skarp iakttager av alt
som hørte skogen til.

Rådyrene som også har gjort
sitt «inntog» på Voksenåsen,
synes derimot ikke å være så
«hissige» etter blåbærlyng.

ELIZABETH SKJELSVIK

• Bregnetur i Rælingen

For oss fotbotanikere er det stadig mye nytt å lære, og hver eneste sesong byr på nye utfordringer og spennende oppdagelser.

Møysommelig har vi ført lister – i seks somrer er det nå – over de funnene vi har gjort. Og hvert år blir listene litt lengre enn året før.

I begynnelsen var det bare «de vanlige blomstene» vi fikk med oss, og botaniseringen foregikk hovedsakelig på våren og om sommeren. Etter hvert oppdaget vi også gras og starr, vannplanter og kråkeføtter, og sesongene ble lengre og lengre i takt med den økende interessen for mangfoldet.

Men bregnene hadde vi hittil viet liten interesse; sisselrot, lodne-bregne og marinøkkel hadde vi sett tidligere, og det samme med olavsskjegg og svartburkne (og dessuten hybridene svart-ola). Men en kort studie i floraen ga forhåpninger om at det skulle være mulig å finne *mange* flere...

Så i midten av september bestemte vi oss for å ta oss en skikkelig bregnetur. Og skal man først ut og se etter bregner, er sensommeren og høsten den riktige tiden; da er

det mulig å observere modne sporehus. De fleste bregneartene sprer sporene i juli–september.

Vi hadde på forhånd kikket på kartet over Østmarka og utpekt et område i Rælingen kommune som vi mente ville være interessant, nærmere bestemt på vestsiden av Myrdammen. Det skulle snart vise seg å være et godt valg, for etter bare noen få hundre meter kom vi til en flott samling av strutseving. Området var en skyggefull, fuktig kløft som lå like ved stien – helt etter boka. Strutseving er slett ikke den vanligste av bregnene i Østmarka, så dette ga mersmak!

Etter hvert dukket det også opp vanligere arter som hengeving, skogburkne, saueteig, ormeteig, fugleteig og einstape. En komplett liste over årets bregnefunn viser til sammen 14 arter:

marinøkkel

– *Botrychium lunaria*

einstape

– *Pteridium aquilinum*
ssp. *latiusculum*

hengeving

– *Phegopteris connectilis*

svartburkne

– *Asplenium trichomanes*
ssp. *trichomanes*

olavsskjegg

– *Asplenium septentrionale*

svart-ola

- *Asplenium septentrionale* x *trichomanes* ssp. *trichomanes*

skogburkne

- *Athyrium filix-femina*

lodnebregne

- *Woodsia ilvensis*

strutseving

- *Matteuccia struthiopteris*

ormetelg

- *Dryopteris filix-mas*

broddtelg

- *Dryopteris carthusiana*

sauetelg

- *Dryopteris expansa*

fugletelg

- *Gymnocarpium dryopteris*

sisselrot

- *Polypodium vulgare*

Dette er kanskje ikke en spesielt imponerende liste, men den ga i hvert fall oss en økt interesse for bregner – og det er fremdeles mulig å finne flere til neste år!

PER MADSEN &
DAG VIGGO NILSEN

B

Retur: NBF ØLA, Botanisk museum, NHM, Postboks 1172 Blindern, 0318 Oslo

Styret i Østlandsavdelingen:

Ane Vollsnes

ane.vollsnes@itf.nlh.no
67 14 06 56 / 913 26 836

Astrid Byre

astridbyre@hotmail.com
22 28 29 29 / 977 38 802

Astrid Eithun

astrid.eithun@bio.uio.no
22 90 73 24 / 976 51 309

Catrine Curle

c.m.curle@bio.uio.no

Charlotte Sletten Bjorå

charlotte.bjora@nhm.uio.no
22 65 32 12 / 928 51 794

John Magne Grindeland

jm-grind@frisurf.no
22 71 01 91 / 971 80 375

Kim Hartvig

khartvig@broadpark.no
22 60 04 93

Marit Helene Lie

marit.helene.lie@prevista.no
22 60 95 91 / 476 60 396

ØLA sine hjemmesider:

folk.uio.no/torac/Ola/Hovedside.html

Kan også nås ved å klikke seg fra hovedforeningens sider.

Stoff til Firbladet kan sendes til

firbladet@floranor.net

(se også postadresse på side 2)

Kontingentsatser 2003

A-medlemskap	kr 300
B-medlemskap	kr 110
C-medlemskap	kr 80